

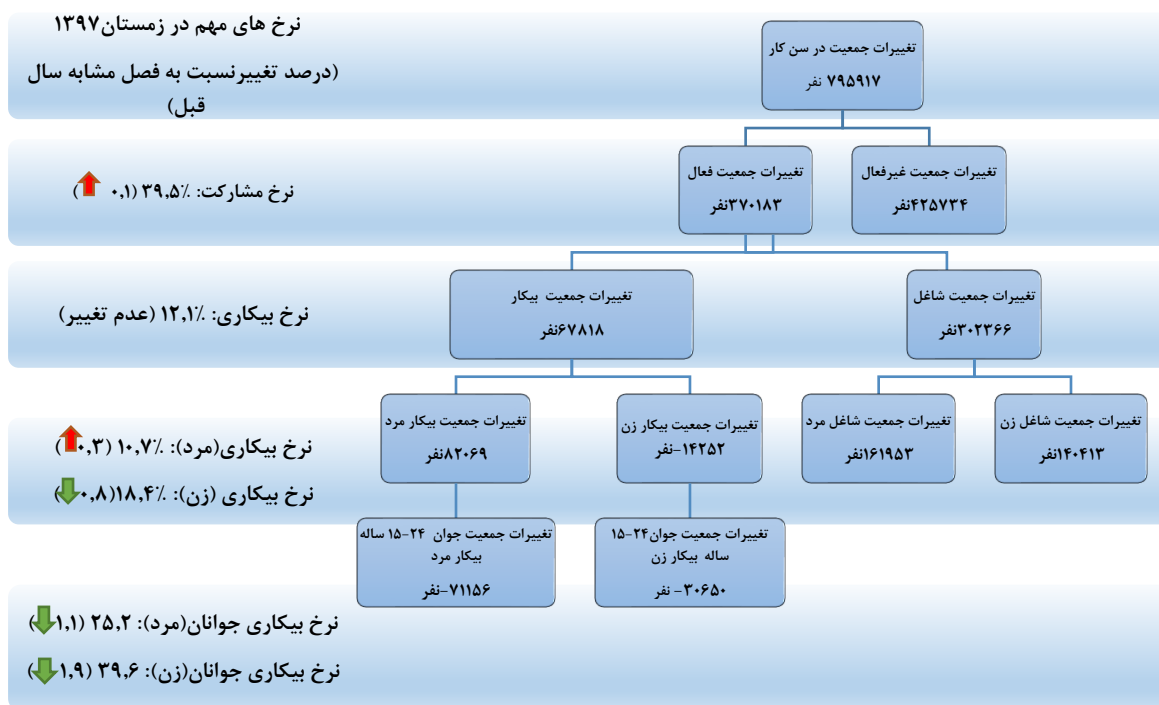


## تحلیل شاخص‌های بازار کار در فصل زمستان ۱۳۹۷

### مقدمه

با توجه به تحولات شتابان و مهم بازار کار کشور در فصول اخیر، تمرکز بیشتر بر تحلیل کوتاه‌مدت این بازار می‌تواند حاوی اطلاعات ارزشمند و حتی رفع‌کننده ابهام‌ها و برخی سؤالات موجود در خصوص این تحولات باشد. درخواست‌های مکرر نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در خصوص تحولات بازار کار تهیه این گزارش‌ها را ضروری کرده است و انتظار می‌رود این گزارش‌ها بتواند از طریق ارائه به‌روزترین تحلیل‌ها و اطلاعات بازار کار برای سطوح مختلف قانونگذاری و سیاستگذاری مفید باشد. در ادامه تغییرات مهم‌ترین شاخص‌های بازار کار در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به فصل مشابه سال قبل ارائه شده است.

### نمودار ۱. تغییرات مهم‌ترین متغیرهای بازار کار در فصل زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶



معاونت پژوهش‌های اقتصادی  
دفتر: مطالعات اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:  
۲۲۰۱۶۴۴۹

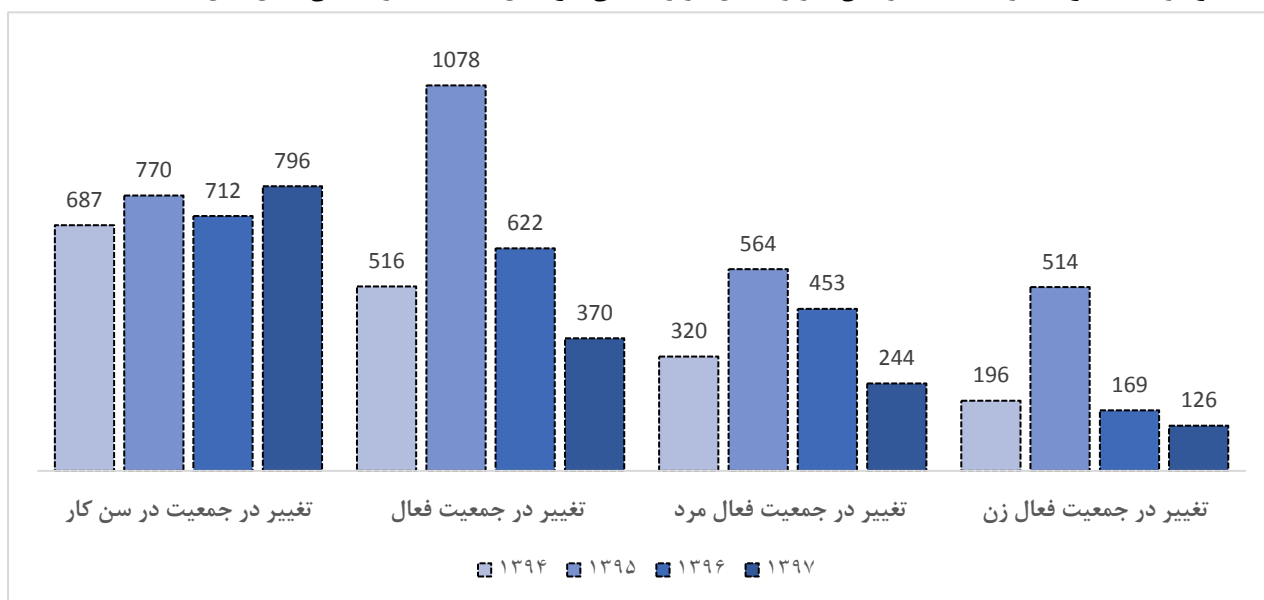
تاریخ انتشار:  
۱۳۹۸/۳/۷

مأخذ: چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در زمستان ۱۳۹۷.

## ۱. جمعیت فعال و غیرفعال

– **جمعیت فعال:** طی سه سال منتهی به زمستان ۱۳۹۶، جمعیت فعال در هر سال به طور متوسط ۷۳۰ هزار نفر افزایش داشته است که تقریباً ۶۰ درصد از آن مردان و مابقی زنان بوده‌اند. اما در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به فصل مشابه سال قبل، این رقم به ۳۷۰ هزار نفر رسیده است در حالی که ۶۵ درصد این افزایش (۲۴۰ هزار نفر) مربوط به جمعیت فعال مردان بوده و ۳۵ درصد آن (۱۲۶ هزار نفر) زنان است. بنابراین تحولی که طی بیش از سه سال گذشته در بازار کار شاهد بوده‌ایم مبنی بر افزایش قابل توجه جمعیت فعال در این فصل تا حدودی گند شده است. به نظر می‌رسد دلیل اصلی عدم تغییر جدی جمعیت در سن کار نسبت به سال‌های قبل این موضوع شرایط جدید اقتصاد کلان است. شرایط رکود تورمی اخیر از جنبه‌های مختلفی می‌تواند بر جمعیت فعال اثرگذار باشد. از یک طرف شرایط تورمی منجر به افزایش انگیزه برای ورود به بازار کار برای تأمین هزینه‌های زندگی خواهد شد و از طرف دیگر به دلیل شرایط رکودی بخش زیادی از جمعیت فعال بیکار با ناامید شدن از پیدا کردن شغل از بازار کار خارج می‌شوند. به نظر می‌رسد در فصل اخیر وزن گروه دوم بیشتر بوده است.

نمودار ۲. تغییرات در جمعیت در سن کار و فعال در زمستان هر سال نسبت به زمستان سال قبل (هزار نفر)



مأخذ: همان.

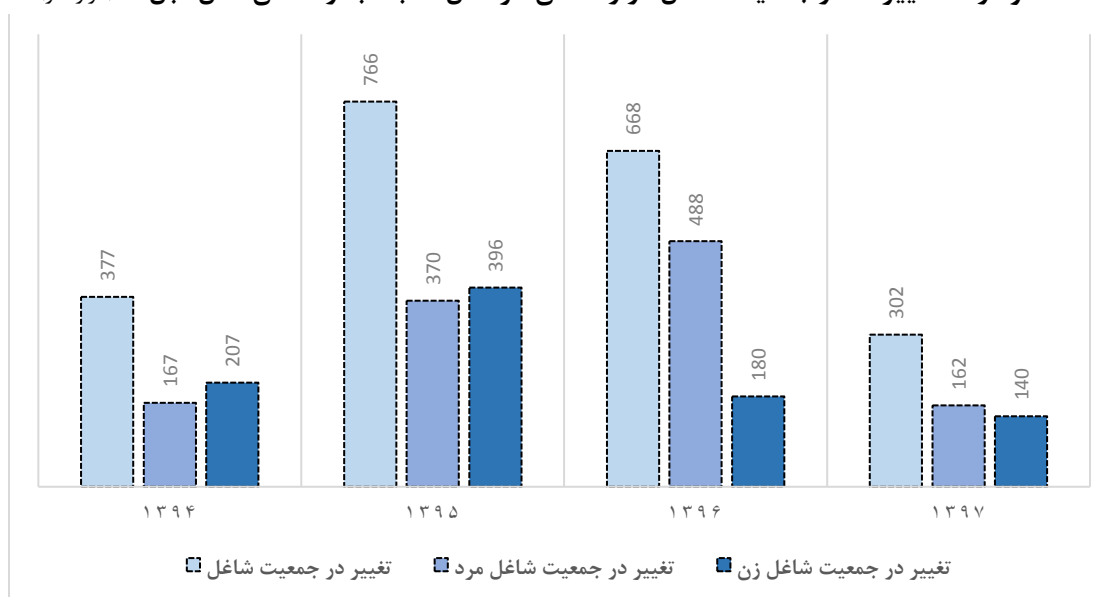
– **نرخ مشارکت:** نرخ مشارکت در زمستان ۱۳۹۷، ۳۹/۵ درصد بوده است که نسبت به زمستان ۱۳۹۶ (۳۹/۴) ۰/۱ درصد افزایش داشته است و نرخ مشارکت زنان طی این دوره ۰/۲ درصد افزایش داشته و به ۱۴/۹ درصد رسیده است. اما نرخ مشارکت مردان تغییری نداشته و در حدود ۶۴ درصد است.

– **جمعیت غیرفعال:** در زمستان سال ۱۳۹۵ جمعیت غیرفعال ۳۰۰ هزار نفر نسبت به فصل مشابه سال قبل کاهش داشته است. اما در فصل زمستان ۱۳۹۶ جمعیت غیرفعال، ۹۰ هزار نفر افزایش داشته که این رقم در زمستان ۱۳۹۷ در حدود ۴۲۰ هزار نفر افزایش را نشان می‌دهد. از این رقم ۱۳۰ هزار نفر مربوط به مردان و ۲۹۰ هزار نفر مربوط به زنان است. به عبارت دیگر ۷۰ درصد از افزایش جمعیت غیرفعال در زمستان ۱۳۹۷ مربوط به زنان است.

## ۲. اشتغال

– **تغییر در جمعیت شاغلان:** طی سه سال منتهی به زمستان ۱۳۹۶ به طور متوسط سالیانه ۶۰۰ هزار نفر به جمعیت شاغل اضافه شده است که ۳۴۰ هزار نفر آن مرد و ۲۶۰ هزار نفر آن زن بوده‌اند، اما در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶، ۳۰۰ هزار نفر به جمعیت شاغلان اضافه شده است که در این میان ۱۶۰ هزار نفر آن مردان و ۱۴۰ هزار نفر آن زنان بوده‌اند. نمودار ۳ به خوبی نشان می‌دهد افزایش اشتغال در زمستان سال ۱۳۹۷ نسبت به مقدار متوسط آن طی سه سال منتهی به زمستان ۱۳۹۶، در حدود ۵۰ درصد کاهش داشته است که در این میان اشتغال مردان و زنان نیز در حدود ۵۰ درصد کاهش را تجربه کرده است.

نمودار ۳. تغییرات در جمعیت شاغل در زمستان هر سال نسبت به زمستان سال قبل (هزار نفر)

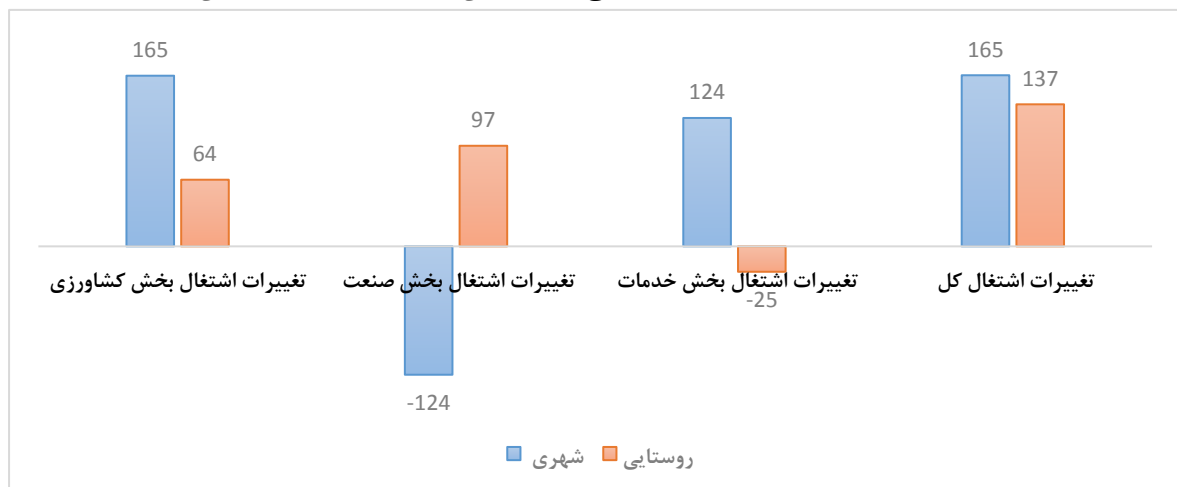


مأخذ: همان.

– **ترکیب بخشی اشتغال:** از رقم نزدیک به ۳۰۰ هزار نفر افزایش اشتغال در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶، حدود ۲۲۹ هزار نفر در بخش کشاورزی و ۹۹ هزار نفر در بخش خدمات مشغول به کار شده‌اند و بخش صنعت در این دوره ۲۶ هزار نفر کاهش اشتغال داشته است. در واقع رکود اقتصادی منجر به از بین رفتن بسیاری از مشاغل به خصوص در بخش صنعت شده است. در این راستا نیاز است دولت برنامه‌ای جدی در جهت صیانت از مشاغل موجود به خصوص در بخش صنعت داشته باشد.

– **ترکیب منطقه‌ای اشتغال:** از ۳۰۰ هزار اشتغال ایجاد شده در زمستان ۱۳۹۷، ۱۶۵ هزار نفر در مناطق شهری و ۱۳۷ هزار نفر در مناطق روستایی بوده است.

نمودار ۴. تغییرات در جمعیت شاغل شهری و روستایی در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان سال ۱۳۹۶ (هزار نفر)



مأخذ: همان.

نمودار فوق نشان می‌دهد که از ۱۶۵ هزار اشتغال ایجاد شده در مناطق شهری، ۱۲۴ هزار نفر آن مربوط به بخش خدمات و ۱۶۵ هزار نفر مربوط به بخش کشاورزی است و بخش صنعت در مناطق شهری طی این دوره در حدود ۱۲۴ هزار نفر کاهش اشتغال داشته است. همچنین از ۱۳۷ هزار نفر اشتغال ایجاد شده در مناطق روستایی، ۶۴ هزار نفر مربوط به بخش کشاورزی و ۹۷ هزار نفر مربوط به بخش صنعت بوده و بخش خدمات در مناطق روستایی طی این دوره در حدود ۲۴ هزار نفر کاهش اشتغال داشته است.

### ۳. بیکاری

– **تغییر در جمعیت بیکار:** طی سه سال منتهی به زمستان ۱۳۹۶ به طور متوسط سالیانه ۱۳۵ هزار نفر به جمعیت بیکار اضافه شده است که در این میان ۱۰۰ هزار نفر آن مرد و ۳۰ هزار نفر آن زنان بوده‌اند. اما در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶، جمعیت بیکار ۶۸ هزار نفر افزایش داشته است و جمعیت بیکار مردان ۸۲ هزار نفر افزایش و جمعیت بیکار زنان ۱۴ هزار نفر کاهش داشته است. همچنین جمعیت بیکار جوان ۲۴-۱۵ ساله، ۱۰۰ هزار نفر کاهش داشته و بیکاری فارغ‌التحصیلان عالی نیز، ۹۴ هزار نفر افزایش داشته است.

#### جدول ۱. ترکیب جمعیت بیکار در زمستان ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

(هزار نفر)

روستایی	شهری	فارغ‌التحصیلان	جوانان ۱۵-۲۴ ساله	زن	مرد	کل	
۶۳۵	۲۵۱۷	۱۱۱۲	۸۳۷	۹۳۰	۲۲۲۳	۳۱۵۴	زمستان ۱۳۹۶
۵۸۲	۲۶۳۸	۱۲۰۶	۷۳۵	۹۱۶	۲۳۰۵	۳۲۲۰	زمستان ۱۳۹۷
-۵۳	۱۲۱	۹۴	-۱۰۲	۱۴	۸۲	۶۸	تغییرات

مأخذ: همان.

**– نرخ بیکاری:** به طور متوسط طی فصول زمستان سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶، نرخ بیکاری ۱۲ درصد بوده و در زمستان ۱۳۹۷ به ۱۲/۱ درصد رسیده است. به عبارت دیگر نرخ بیکاری در این فصل کمی بالاتر از رقم متوسط آن طی سه سال گذشته بوده است. نرخ بیکاری در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به فصل مشابه در سال قبل افزایش نداشته است. همچنین نرخ بیکاری مردان در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶، ۰/۳ درصد افزایش و نرخ بیکاری زنان ۰/۸ درصد کاهش نشان می‌دهد. بررسی دقیق‌تر نشان می‌دهد مهم‌ترین دلیل عدم تغییر نرخ بیکاری کل، تغییرات جمعیت فعال می‌باشد. در واقع اگر افرادی که در این فصل به جمعیت غیرفعال اضافه شده‌اند درخواست شغل داشتند نرخ بیکاری کل به ۱۳/۵ درصد افزایش می‌یافت که نسبت به فصل مشابه سال قبل ۱/۴ درصد رشد داشت. این موضوع در رابطه با نرخ بیکاری زنان بسیار حادتر نیز می‌باشد. در صورتی که جمعیت ۴۲۰ هزار نفری اضافه شده به زنان غیرفعال در این فصل تقاضای شغل داشتند نرخ بیکاری زنان به جای کاهش ۰/۸ درصدی با افزایش ۴/۵ درصدی روبه‌رو می‌شد و به رقم ۲۲/۹ درصد می‌رسید. در نتیجه باید توجه داشت کاهش نرخ بیکاری زنان نه به دلیل کاهش بیکاران، بلکه به دلیل خارج شدن این گروه از بازار کار و افزایش قابل توجه جمعیت غیرفعال رخ داده است.

نرخ بیکاری به ترتیب برای جوانان ۲۴-۱۵ ساله و فارغ‌التحصیلان عالی، ۱/۲ درصد و ۰/۳ کاهش را نشان می‌دهد. نرخ بیکاری شهری در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶، ۰/۵ درصد افزایش و نرخ بیکاری روستایی یک درصد کاهش را نشان می‌دهد.

**– وضعیت استان‌ها:** بررسی نرخ بیکاری در استان‌های مختلف کشور نشان می‌دهد که در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶، استان‌های البرز، خراسان شمالی و خوزستان در نرخ بیکاری افزایش محسوسی داشته‌اند و استان‌های آذربایجان غربی، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد و مازندران بیشترین کاهش را در نرخ بیکاری داشته‌اند. همچنین استان‌های اردبیل (۴۳/۳ درصد)، گیلان (۴۳ درصد) و کردستان (۴۲/۶)، بیشترین نرخ مشارکت را در بین استان‌های کشور دارند.

#### ۴. مهم‌ترین سیاست‌های دولت در زمستان ۱۳۹۷

مهم‌ترین سیاست‌های اشتغال‌زایی اجرا شده دولت در سال ۱۳۹۷، قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری و بند «الف» تبصره «۱۸» قانون بودجه ۱۳۹۷ دولت بوده است. شواهد موجود نشان می‌دهد بند «الف» تبصره «۱۸» به دلیل عدم تأمین منابع و ناهماهنگی‌های بین دستگاهی عملکرد چندانی در جهت اشتغال‌زایی نداشته است. مرکز پژوهش‌های مجلس به زودی گزارشی در جهت ارزیابی عملکرد تبصره «۱۸» قانون بودجه ارائه خواهد نمود.

با وجود این، شرایط قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری متفاوت است. این قانون به علت پیش‌بینی منابع پایدارتر، عملکرد موفق‌تری داشته است. با این حال نسبت اجرای این قانون با افزایش اشتغال در مناطق روستایی و بخش کشاورزی در زمستان ۱۳۹۷ نسبت به زمستان ۱۳۹۶ و کاهش نرخ بیکاری در برخی استان‌های محروم چندان مشخص نیست و به قطعیت نمی‌توان گفت اجرای این قانون موجب این تغییرات مثبت شده است یا خیر. بر این اساس مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارش جداگانه‌ای عملکرد این قانون را رصد و میزان اثرگذاری اجرای این قانون را بر افزایش اشتغال بررسی و تحلیل می‌نماید.